

Rozhovor s Janou Hejdánkovou o pojmání předmětů jako objektů

Ladislav Hejdánek – Jana Hejdánková

◆ diskuse, česky, vznik: nedatováno, asi 80. léta

◆ discussion, Czech, origin: nedatováno, asi 80. léta

Rozhovor s Janou Hejdánkovou o pojmání předmětů jako objektů [1980]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1b rozhovor s Janou o pojmání předmětů jako objektů (1)_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Ani v místě myšlení vůbec.

Jiný hlas: Všechno natáčím.

Hejdánek: Včetně... to je natáčený. Včetně *Feuerbachovského*, jo? To jest i včetně toho jeho učitele, z něhož on vyšel. A tam ta vada je, že předmět, skutečnost, smyslovost – to je to, co nám dávají smysly – je pojmána pouze ve formě objektu nebo nazírání. Čili on kritizuje to pojetí, ne to poznání.

Ten předmět oni poznávají, ale pojmají ten předmět, který poznávají, pojmají jako objekt, a tím ho deformují. A to své poznávání – oni poznávají – ale to své poznávání chápou jako nazírání, a tím ho deformují. Oni fakticky nejsou schopni jenom nazírat, jinak by nic nepoznali. Fakticky oni dělají víc než nazírají, ale myslí si, že nazírají. To je to, co kritizuje Marx.

Čili on kritizuje to pojetí poznání, ne ten způsob poznání samotný. Poznávála se spousta věcí a poznává se dál, bude se poznávat a vždycky se budou dělat chyby a zase se budou opravovat a tak dále. O tohle nejde. Jde o to, co si o tom poznání myslí. Čili tady jde o reflexi, jak dalece vím, co dělám, když poznávám. No a proti tomuhle, proti té chybě, proti tomu nedostatku dosavadního myšlení, který je nazíravý, který se domnívá, že podstatou poznání je nazírání, staví Marx smyslovou činnost. Ne tedy smyslové nazírání, ale smyslovou činnost, *praxi*. A proti objektu dává důraz na subjekt.

To znamená tedy, že... to je zase ještě něco jiného, jak se mění, to bychom museli jít po filosofech. Ale v důsledku tohoto, když tady vlastně přeskakujeme celej středověk a velkej kus novověku, když dáme proti sobě tu antiku a Marxe – čili to nemůžeme chápat jako vývoj, to je proti sobě postavený, aby bylo jasné, že tam mezitím byly různé přechody. Ta aktivita, to on nevymyslel Marx, to se vyvíjelo v celé evropské moderní filosofii od Descarta počínaje.

Ale ten základní rozdíl je v tom, že Marx je přesvědčen, že k věcem, k poznání věcí se nemůžeme dostat nějakým nazíráním, jehož podstata je v tom, že odstraníme všechno, co by nám stálo v cestě, a to znamená i své myšlenky a představy, předpojetí všelijaká, předsudky a tak dále, a že nahlížíme věc samotnou. Říká: ne, to není možné. My s tou věcí se dostáváme do styku především ve své činnosti, ve své *praxi*, a poznáváme tu věc analýzou té *praxe*.

Když my se obrátíme ke své *praxi*, k tomu, co jsme dělali, a teď se tážeme, proč se nám to jednou povedlo a podruhé nepovedlo. A teď to chceme rozebrat, analyzujeme to a teď z toho vydolujeme ty zkušenosti, které jsou skutečně závažné, a necháváme stranou to, co je vedlejší. Tohleto nás přivede k tomu, abychom poznali věci.

Ovšem toto poznání věcí už není nazírání v tom původním smyslu, nýbrž je to něco, co potřebuje tu *praxi*. Jedna z těch takzvaných překážek – pro tu nazíravou teorii je každá *praxe* překážka. Já to furt říkám, že ti to najdu, ale ještě to najdu, toho Aristotela ocitovat, jak říká, že se člověk musí obrátit zády ke každé činnosti, ke každému konání, aby otevřel oči a nazíral. Čili ta činnost mu vlastně bránila v tom, aby nazíral.

Marx říká: nikoliv, ta činnost je nezbytná. Jedině v důsledku toho, že jsme ustavičně nově a nově činni a že do toho vnášíme racionalitu, a tím z té pouhé činnosti děláme *praxi*, tak jedině tím jsme schopni poznat věci. Takže to, co je výsledkem potom toho poznání, už není názor v tom původním smyslu, nýbrž je názor v takovém tom běžnějším dneska, to jest ve smyslu pojetí, ve smyslu myšlenky, co si o tom myslíme a podobně.

Marx vytýká Feuerbachovi, že nepostihuje samu lidskou činnost jakožto předmětnou. To je vlastně výtka celé té filosofii zpátky, nejenom Feuerbachovi, to jest, že činnost není něco, co by nemělo s poznávanou věcí co dělat, abychom se mohli k té činnosti obrátit zády a nazírat tu věc. Nýbrž ta činnost sama je spjata s tím předmětem.

A proto se říká, že sama lidská činnost je předmětná, je zaměřena k předmětu. Není to jenom nějaké odvíjení nějakého dění, ale je to zaměřeno k něčemu. Takže tento předmět ovšem je jiného rázu, nelze jej

redukovat, má jinou povahu než ten objekt, který jakoby býval před námi. Čili Marx tady odlišuje předmět od objektu, i když teda zase v běžné řeči je to totéž, poněvadž se to nerozlišuje, to je nedostatek té takové každodenní mluvy.

Chce si nechat to slovo předmět pro zaměřenost – později se tomu říká *intence*, to je právě vynález fenomenologie, *intencionalitu*, *intenci* – a říká, že sama *praxe* je toho charakteru, že tu *intenci* má, to jest, že je intencionálně zaměřena. No a teď ještě poslední věc tam v tom prvním je, že se tam zdůrazňuje ta „revoluční“ prakticko-kritická činnost.

Čili ještě k té *praxi* – ne každá *praxe* a ne každá reflexe *praxe*, ale reflexe kritická. Abych já došel k pravdě, tak musím především být aktivní. Musím to, co poznávám, nějakým způsobem uchopit prakticky, musím s tím prakticky zacházet a poznávám to pak tím, že tu *praxi* podrobím myšlenkovému rozboru, že se nad tím zamyslím, že uvažuji, co v té *praxi* bylo správné a co ne. Tím ji pročišťuji. A v tomhle tom rozpoznání, když se vracím myšlenkově ke své *praxi*, chci tu *praxi* uchopit a přes to uchopení *praxe* uchopit sám ten předmět, k němuž ta *praxe* směřuje, dospět k tomu poznání ale Marx tady ještě zdůrazňuje další věc, že nejde jenom o to tu *praxi* uchopit, vyhovět té *praxi*, ale že je potřeba ji podrobit kritice.

To znamená ta reflexe, to myšlení, to uchopení myšlenkové, to není odvozenost z *praxe* tak, že by bylo jakousi nadstavbou nad tou *praxí*.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Že když já myšlenkově chci vyhovět tomu směřování té *praxe*, tak já se nesmím myšlenkově jenom přimknout k té *praxi* tak, jak je. To myšlení nemůže být jenom jakousi odvozeninou z té *praxe*, ale to myšlení musí být kritické, to znamená ono musí kritizovat tu *praxi*. Musí mít od té *praxe* kritický odstup, to znamená musí mít přístup k nějakým mírám, k nějakým normám, podle nichž ještě může tu *praxi* posoudit jako správnou nebo nesprávnou.

Čili to jsou ty nejdůležitější body, které u toho Marxe jsou pro nás a i my je pak budeme potřebovat.

Jiný hlas: To je totéž.

Hejdánek: Dobře, to jsme řekli, jde o totéž. Koukněte, páni, není to nazírání, nýbrž *praxe*. Ale není to individuální *praxe*, nýbrž společenská *praxe*. A ten důraz na tu společenskost je nesmírně významný proto, že společnost smyslově nazřít nelze vůbec. Ani okem, ani uchem, ani ničím jiným, žádným jiným smyslem nemůžeš vnímat společnost. Ale přesto společnost je základní realita, dokonce člověk bez společnosti by nemohl být.

Takže to je takový kardinální příklad, proč ten nazíravý způsob myšlení by musel celou společnost vyškrtnout a taky o ní nevěděl.

No a to poslední je, že filosofové svět různě vykládali, jde o to jej změnit. To vykládání, to je *de facto* jakási odrůda té nazíravosti, že prostě to nechám tak, jak to je, a teď jenom se k tomu blížím, vykládám. To už není ten názor v tom původním smyslu, ale je to ten názor v tom druhém, co jsme už rozlišili, ve smyslu pojetí. Tedy chyba je, že i tam, kde už...

--- (s2 rozhovor s Janou o pojímání předmětů jako objektů (2)_cleaned.flac) ---

Hejdánek: I tam, kde už nejde o ten názor ve smyslu otevření očí, pouhého otevření očí, a kdy už se ty filosofové také zabývají člověkem a zabývají se společností a tak dále. Takže to jenom chtějí vykládat. To je ale nepochopení, protože naše poznání je možné jedině přes *praxi*. A jakmile se k člověku a ke společnosti přibližujeme prakticky, tak ho měníme, ať chceme nebo nechceme.

Takže je iluze se domnívat, že to jenom popíšu, že to jenom ukážu, vykreslím tak, jak to je. Už to, že to dělám, znamená, že do toho zasahuji. A tak si tohle filosofie musí uvědomit, že je možná jenom tak, že ovlivňuje, mění člověka a svět.

Jiný hlas: A Marx tady vlastně píše „jde však o to jej změnit“, jakože by se mělo měnit.

Hejdánek: Ono se mění. Ono se mění, a jestliže jde o to jej změnit, to jde o to, že on se mění ten svět, i když zůstává, jak je, poněvadž lidé ho musejí udržovat, jaký je. A jestliže jde o to ho změnit, tak to znamená neudržovat ho, nebýt konzervativní, nenechat ho tak, jak je, nespokojit se s tím.

Ale *revoltovat*, převrátit ho z gruntu, udělat z něho jiný svět, lepší svět. Čili to je tam v tom zamlčeno, jde

o to ho změnit správně. My ho stejně měníme, ale jde o to ho změnit správně. Čili naše pojetí světa nemůže být takové, že jenom vykládáme, jak ten svět je. My součástí toho poznání musíme učinit, jak ten svět má být. Jak má být změněn.

Tak to je jenom k výkladu toho Marxe, to si pak ještě přečti, to tam všechno poznáš. A teď se dostaneme k tomu rozhodujícímu. I ten posun toho pojmu, tohoto obsahu slova názor, o kterém jsme mluvili, že už to neznamena jenom to prosté otevření očí a nazírání, nýbrž že to znamená určité pojetí, určitou myšlenkovou konstrukci, myšlenkový obraz toho předmětu.

Takže i tohleto samozřejmě Marx nejdříve kritizoval tu *reflexi*. Co si myslíme o tom, co děláme, když myslíme. Ale teď už jde o to, že i když tedy víme, že když myslíme, tak že neodstraňujeme překážky, nýbrž že aktivně tím myšlením se přibližujeme, nebo se naopak vzdalujeme od věci, kterou chceme uchopit.

Tak jde o to ještě, jakým způsobem my se k té věci přibližujeme. Jak vypadá ta naše myšlenková výbava. No a on kritizuje tu celou dosavadní tradici filosofickou, že z toho předmětu dělá *objekt*. A míní tím, že i když už ví, že nejde o pouhé nazírání, tak přesto si myslí, že ten předmět je před námi, jak je hotový, a my ho máme jenom nějakým způsobem zobrazit.

Jiný hlas: Ve svém vědomí.

Hejdánek: Ve svém vědomí, ve svém myšlení, ve svých vědeckých *hypotézách* a *teoriích* a tak dále. A takhle, že se přibližujeme ke každé věci jakožto k pouhému *objektu* a celý svět tedy, že se nám skládá z takových předmětů, z takových *objektů* tedy.

A ta tradice filosofická zapomíná, že tohle je hrubé zkreslení, že ve světě nejsou jenom *objekty*, a že jsou také *subjekty*. A že dokonce je to tak, to už neříká Marx, ale dá se to z toho vyvodit, že ve světě je plno *subjektů*.

A že teda to *redukování*, to zkreslování – víš, co to je *redukování*, *redukce*, že se něco odštípne od toho – *redukování* té skutečnosti na pouhou *objektivitu*, že je nepřípustné. Že vyškrtává ze skutečnosti obrovský její kus. Poněvadž vyškrtává například člověka. A když mluví o člověku, tak že z něho dělá *objekt*, ale tím přestává být člověk člověkem. Stává se věcí.

Jiný hlas: Proč nemůže být pro jednoho člověka druhý člověk *objektem*?

Hejdánek: Může být, ale je to chyba. Ta chyba spočívá v tom, že prostě třeba generál pracuje se svými podřízenými vojáky, jako kdyby to byly *marionety*, a vůbec prostě nedbá na to, že to jsou také lidé. Pošle je do krvavých jatek někam a nedbá na to, kolik lidí tam padne a podobně. Vztahovat se k druhému člověku jako k *objektu*, jako k věci, je možné, ale je to nelidské. Je tam nějaká základní chyba.

No ale když řeknu, že to je nelidské, a dám požadavek přistupovat k člověku jako k člověku, tak teď je otázka, jak to mohu udělat s tou myšlenkovou výbavou, která ze všeho dělá *objekt*. No a to je právě případ *Feuerbacha*, kdy on v tu ránu, jak prostě překročí tuhle tu *objektivaci* všeho a začne mluvit o člověku a že se má chápat člověk jako člověk a jednat s ním jako s člověkem a tak dál, tak prostě opouští rovinu poznání a přechází na rovinu citovosti.

O to vůbec nejde. Tady jde o to poznávat člověka jako člověka. Ne se k němu jenom lidsky vztahovat ve smyslu takového lidského citu a soucitu a soucítění. Poznávat ho jako člověka, čili jako něco, co velice přesahuje každou věc, každý *objekt*.

No a tak tedy, jestliže to takhle je, tak svět chápaný v té nazíravé podobě, o jaké mluví Marx, to je v tom druhém smyslu. Ne v tom jenom otevřít oko, ale v tom smyslu, že se jenom prostě vykládá, ukazuje, nakreslí se všechno, popisuje se. Nechá se to, jak to je. Takže to je také nelidské, že dokonce popsat člověka v jeho těžkostech a svízlech a v jeho potlačení a utlačení, v jeho vykořisťování, že to nestačí. Že je potřeba to změnit, že součástí toho poznání, že lidi žijou v bídě, je součástí, ne druhou věcí, ale přímo součástí tu bídu zrušit a ukázat cestu z té bídy ven. A to je otázka té roviny poznání, to není nějaký morální příkaz. Marx to nechápe, ten se tomu velice brání, že by to byl nějaký morální příkaz, který by k tomuhle přistupoval, že by to s vědou nemělo co dělat, ale že by to byl nějaký takový závazek pro člověka. Ne, to je součástí toho poznání. Kdo nechce člověku z bídy pomoci, ten tu bídu nepozná. To je přímo poznávací charakter nebo podmínka poznání, chtít pomoci tomu člověku. Nebo vůbec

přistoupit k němu jakožto k člověku je podmínka toho, abych poznal, co to je člověk.

Čili skoro bychom tady mohli říct, a to by bylo možné tam říct, kdyby někdo tomuhle nerozuměl a říkal, co to vlastně znamená, tak můžeš říct: no, to je tak, malé dítě není člověk ještě. Ale poznat v něm člověka znamená zacházet s ním jako s člověkem. Když s ním nebudu zacházet jako s člověkem, když to dítě bude v rozložené rodině nebo mimo rodinu a nevytvoří se v něm vztahy, svazky s lidmi, to dítě propadne takzvané *deprivaci*, deprivovaný se nikdy člověkem nestane. Čili otázka není, jestli dítě je člověk, nebo není člověk. Otázka je, že já jsem člověk a já se k tomu dítěti musím chovat jako člověk a musím se k němu jakožto člověk chovat jako k člověku, i když ono ještě člověk není, a tím se to dítě může stát člověkem.

To je krásný příklad toho, jak ta praxe do toho vstupuje. Že to není možné poznat nezávisle. Prostě je potřeba aktivně se přičinit, aby to dítě se stalo člověkem. A to je součástí toho poznání. Já pak můžu poznávat, jestli to dítě je třeba takové nebo makové, jestli je potřeba spíš zdůrazňovat tuhle stránku výchovy nebo jinou, ale základ je, že já k němu musím přistupovat jako k člověku.

A teď konečně můžeme přejít k tomu, co je to ten svět.

Jiný hlas: Proč teda mluvíte o tom objektu, že odmítáte nazírání na objekt? Já jsem měla takový pocit...

Hejdánek: Nazírání na objekt, no dobře.

Jiný hlas: Já jsem měla takový pocit, že chceš mluvit o tom rozdílu mezi předmětem a objektem. To nechceš?

Hejdánek: No, já jsem se tím nechtěl zvlášť zabývat, ale to jsme si řekli.

Jiný hlas: Počkej, když říkáš, že on říká, že se má k člověku přistupovat, nebo když chceš poznávat člověka, tak ho nesmíš chtít poznávat jakožto objekt, nýbrž jakožto člověka. Co to znamená poznávat člověka jako člověka?

Hejdánek: No, to znamená třeba, že předpokladem toho, abych poznal člověka jako člověka, je, že ho respektuju jako člověka. To to znamená, to „jako člověka“.

Jiný hlas: No a člověk tedy tady je předmětem, nikoliv objektem?

Hejdánek: No a předmětem, samozřejmě, když poznávám člověka, tak je předmětem poznání člověk.

Když poznávám psa, tak předmětem poznání je pes. Protože to poznání je zaměřeno k tomu psu nebo k tomu člověku. A nejenom poznání, ale Marx tam říká, že i ta činnost sama, ta praxe, že je zaměřená předmětně, že je předmětná.

Pochopitelně není žádná praxe všeobecná. Každá praxe se vždycky týká něčeho. Truhlář, praxe truhlářská, no tak ta se týká truhle a stolu a židlí a takových věcí, k něčemu je vždycky zaměřená. Takže v tomto smyslu samozřejmě ta zaměřenost se nazývá předmětnost. Čili když je k něčemu to zaměřeno, tak to, k čemu je to zaměřeno, to je předmětem. Jestliže poznání je zaměřeno k člověku, tak předmětem poznání je člověk.

Ale teď jde o to, aby ten člověk se nestal předmětem jako objekt, čili jako nečlověk, jako věc, jako něco neživého.

Jiný hlas: Neexistují dva souběžné ty výrazy předmět a objekt, který teda stojí vedle sebe?

Hejdánek: Ne, objekt znamená zkreslení předmětu. Míří to vlastně k témuž. Člověka je možno poznat jako objekt i jako předmět. A poznat ho jako objekt znamená poznat ho jako předmět, ale jako zkreslený předmět. To poznat ho jako předmět je širší než ten objekt. Proto se mluví o *objektivaci* nebo *objektivizaci*, to jest učinit z něčeho, co není objekt, objekt. Člověk není objektem, ale já z něho činím objekt. To je podobné jako vesnice není elektrická, ale my ji můžeme *elektrifikovat*, to jest zavést tam elektrinu. Z něčeho, co nebylo *elektrifikováno*, učiníme něco, kde zavedená elektrina je.

Jiný hlas: Takže například biologie, když se vyučuje biologie člověka, tak tam se činí z člověka objekt?

Hejdánek: Ano.

Jiný hlas: A například psychologie?

Hejdánek: Tam se dělá taky objekt. I v praktické psychologii.

Jiný hlas: V psychiatrii?

Hejdánek: No to tím spíš.

Jiný hlas: No a když teda tam je lékař a pacient, a ten lékař teda...

Hejdánek: Lékař a pacient mají k sobě lidské vztahy, ale psychiatrie je obor, který se zabývá lidskou psychou jakožto objektem. A proto teda lékař musí být jenom víc než psychiatr jako vědecký odbor. Lékař má určité závazky vůči člověku jakožto člověku. Lékař nemůže pracovat s člověkem jako s myší nebo s morčetem. Ale psychiatrie nebo jakákoliv jiná medicína by to dovolovala.

Ted' jsme se dotkli toho, proč věda nemůže nikdy uchopit svět. Protože svět nejsou jenom objekty. To jsou taky subjekty a to je taky člověk a lidská společnost. A věda nedovede jinak než *objektivovat*, všechno *objektivovat*. Ten důraz na *objektivní* poznání ve vědě, kterému normálně se rozumí stejně jako pravdivé poznání, ale to je špatně. To *objektivní*, to znamená *objektivující*, ze všeho činící objekt. To nedovoluje, aby věda jakkoli uchopila svět, protože svět není jenom plný objektů tam jsou taky subjekty, který věda nemůže uchopit. A proto taky věda nedovede říct, co to je život. Život není objekt. A proto převádí otázku, co to je život, na příznaky, na charakteristiky, podle kterých se dá poznat, jestli něco život je a něco není, a mluví o výměně látkové, o *metabolismu* a o já nevím celkovosti, o čem všem.

Z toho teda je úplně jasný, že teda svět nemůže být myšlenkově uchopen tím způsobem myšlení, který ze všeho dělá objekty.

Jiný hlas: To je světový názor.

Hejdánek: Náš světový názor teda podle toho, co jsme k tomu řekli, tak to je nazíravé pojetí světa, jak jsme říkali v tom druhém významu.

Jiný hlas: V tom druhém významu, že? Čili je to pojetí světa jakožto objektu.

Hejdánek: Jakožto souboru objektů. S čímž ovšem Marx nesouhlasí. Tohle podle Marxe není možný. Nebo prostě je to zkreslení, je to strašná deformace.

Jiný hlas: Takže podle Marxe by to mělo být jak?

Hejdánek: Podle Marxe by to mělo být tak, že nejde o názor na svět, nýbrž o program pro svět. Když jde o to ho změnit, tak jde o jakési program té změny. Marx říkal program na reformu světa. To se naučil u Marxe samozřejmě. Když jde o změnu, tak jde o plán té změny. Program.

Ukázali jsme si zaprvé, že to slovo názor je velice problematické, poněvadž má špatnou minulost. Ale i když ho chápeme v tom pozměněném významu, tak ta nazíravost je předmětem Marxovy kritiky. Protože nechává věci, jaké jsou, a nechápe je ve vztahení k *praxi*. Ta nazíravost je chybná v tom, že se pokouší zapomenout nebo že prostě zapomíná na to, že základní náš přístup k věcem je praktický.

Jestliže je náš základní přístup praktický, tak ovšem vůbec není naším cílem nějaký názor, náhled na svět, nějaké myšlenkové vypodobnění, jak svět vypadá. Nýbrž jde o to všechny tyhle jednotlivé poznatky, které se samozřejmě můžou vztahovat k *objektivní* stránce světa – svět se samozřejmě nedá redukovat na *objektivitu*, ale má *objektivní* stránky – a tou *objektivní* stránkou světa se zabývá vědecké poznání. Tak samozřejmě součástí toho přístupu ke světu bude taky tohleto poznání té *objektivní* stránky světa. Ale základem toho přístupu je program na změnu ve světě a ne názor na svět.

Ten názor na svět je jenom takovou pomocnou dočasnou záležitostí, stále se mění, jako všechno poznání se mění. A v podstatě, tak to je jedna věc, důraz na to, že to má být program. Ale on by to vůbec ani nemohl být názor na svět bez toho programu, poněvadž to jednotící, to, co z toho dělá jednotný názor, to jednotné myšlenkové uchopení, to je ta *praxe*, to je ten program.

Jiný hlas: Jednotný pro koho?

Hejdánek: V sobě. Když je pes jednotné zvíře, které je jedno, tak pro koho je jedno? Především pro toho psa. Ten pes musí být jeden, ne? Člověk musí být taky jeden. Že pak je i pro ty druhé jeden, to je v pořádku, ale jeden je, anebo není.

Podívej se, můžu mít encyklopedii znalostí různých faktů o světě, ale to není ještě jednotné pojetí. Vždyť tys to tam četla v tom slovníku toho [nesrozumitelné], tys mi to chtěla citovat, že tam píšou o tom, že to je sjednocené pojetí světa na základě různých jednotlivých poznatků. Jednotlivé poznatky nemůžou dát názor na svět.

Jiný hlas: Sjednocené, já jsem právě myslela, omlouvám se.

Hejdánek: No ale to sjednocení je možné jenom v tom programu. Ne v těch faktických datech o té *objektivní* stránce. Těch může být nezčíslně mnoho, ale přesto z toho ještě nikdo žádné sjednocené pojetí neudělal. Čili to sjednocení je možné jedině díky tomu programu, té programové části poznání. A teď jde o to, že ta programová část prostě nemůže, to nemůže poskytnout věda. Věda může poskytnout jednotlivé faktické údaje o *objektivní* stránce světa.

Jiný hlas: No a teď moment. Mně začíná připadat, že ta věda u tebe je téměř totožná s tím nazíravým poznáváním [nesrozumitelné] objektu.

Hejdánek: Ne, to nazíravé poznávání, to je určité sebepojetí poznávání. Poznávání, které samo sebe chápe jako nazíravé. Čili proti tomuto Marx kritizuje to sebepochopení poznávání, i vědeckého poznávání.

Ale teď, když mluvíme o té vědě samotné, tak my víme, že její poznání není nazíravé. Věda musí být zatraceně aktivní a praktická a technická, aby něco poznala. Chce poznat skladbu atomu, musí postavit obrovské *cyklotrony*, že? aby k něčemu dospěla.

Jiný hlas: To je ono, a to je to nazírání v tom druhém smyslu.

Hejdánek: Takže v tomhle smyslu my víme, že v tom druhém smyslu věda není nazíravá. Věda je praktická. Jenomže způsob, jak věda přistupuje nenazíravě ke světu...

Jiný hlas: Počkej, vždyť to takhle je u toho druhého významu. Ten první význam toho nazírání, že se jenom díváš, a ten druhý, že ty poznáváš praxí.

Hejdánek: No ale to, že poznávám praxí, to je kritika nazíravosti v tom druhém smyslu. To přece Marxův příspěvek kritizuje nazíravý ten... samozřejmě, že se tam poznávalo, ale mysleli si, že to je nazíravé. A on říká: blbost, není to nazíravé, je to přes praxi.

Jiný hlas: Ano, je to přes praxi. No a...

Hejdánek: Takže ta moderní věda samozřejmě není nazíravá v tomhle smyslu, je už přes praxi.

Jiný hlas: No, to znamená v tom druhém smyslu. Vytváří si názor v tom druhém smyslu, prostě.

Hejdánek: Ne, ne. Vytváří si myšlenkové pojetí.

Jiný hlas: No, což je názor v tom druhém smyslu, vždyť jsi to sám teď řekl. To je ta představa.

Hejdánek: V tom druhém smyslu to je nazíravost, proti které tady Marx brojí.

Jiný hlas: No tak brojí jenom kvůli tomu, že říká, že se to musí změnit a že se nedá jenom... No jistě, to je ono. Ale věda nic nemění, nebo mění?

Hejdánek: Mění, samozřejmě, když poznává. Samozřejmě. Jak poznáš, jak se mění tlak třeba, nebo jak je závislý tlak na teplotě u plynu? No prostě, že změníš tlak při deseti stupních a pak to zahřeješ, a to už měníš.

Jiný hlas: To je praxe.

Hejdánek: Samozřejmě. To měníš.

Jiný hlas: No dobře, ale tak to je ten druhý, tak nemůžeš...

Hejdánek: Jano, prosím tě, rozlišuj.

Jiný hlas: To jsou tři stupně a tohleto je ten druhý pořad.

Hejdánek: Ne, jsou dvojí smysl slova názor a nazíravost. Ten první je antický a ten druhý je, že sice my víme, že to nejde jinak než přes tu praxi, ale myslíme si, že v podstatě uchopíme věci tak, jak jsou, a necháme je tak. Víme, že to jinak nejde než tím, že něco změníme. Ale změníme to proto, abychom to poznali, jak to je, čili něco na tom nezměníme.